

TÜRK KÜLTÜRÜNÜ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
TÜRK KÜLTÜRÜ

SAYI 22

YIL II.

AĞUSTOS 1964

ORDU SAYISI

ÖSMANLI DEVRİNDE TÜRK ORDUSU

Prof. Dr. Halil İnalıcık

Çin, Hind, İnan, Kafkasya ve Batı Avrupa arasında Evrazya'ya hâkim Türk kavmi dünyanın bu merkez bölgesinden etrafa yayılırken eski çağda Çin ve Hind cephesinde, orta çağda İnan, Doğu Avrupa ve Kafkasya cephelelerinde asırlarca millet hâlinde savaştı. Bu mücadeleler sonucunda Türklük için sonsuz genişleme ve yerleşme sahaları ve dünya tarihini dolduran eşsiz san ve zafer ufukları açtı. Nihayet yeni çağlar başında Osmanlılarla Anadolu'dan Balkanlara geçerek Tuna ve Orta Avrupa cephesini kurdu. Böylece Avrupa'ya Hunlardan beri Karadeniz kuzeyinden hâkim olmağa uğraştıktan sonra şimdi Asya'nın bu yarım adasına Balkanlar üzerinden girmekte idi. Bu cephe- de Türklük 600 yıl iki büyük ideal yolunda savaştı: Türklüğü her zaman olduğı gibi dünyanın hâkim milleti olarak yaşatmak ve hak tanıdığı bir din için, islâmiyet için çarpışarak Tanrının verdiği gaza vazifesini bütün gücü ile yerine getirmek.

Türk ordusunu çapulcu akıncılar olarak tasvire yeltenen bir çok batılıların gözleri bu gerçekleri göremez. Zira onlar ana kucağında, kilisede ve mektepte aşılandıkları asırlık Haçlı duygularının tesirinden kurtulamazlar. Bunu son defa büyük Türk hükümdarı Fatih Sultan Mehmed'in hayatını yazan bir tarihçinin onun bütün seferlerini bir esir avı gibi göstermeğe çalışması ile bir kere daha gördük. Gerçi serhat boylarında daimî gaza vazifesi gören akıncılar amansız bir harb yapırlardı, bu dinin emridir. Fakat bir devlet ordusu olarak Osmanlı ordusu Türk milletinin ve islâm dünyasının yüksek menfaatleri için çarpışmış, lüzumsuz kan dökmekten daima kaçınmıştır. Ezeceğini bildiği düşmana Malazgirt'te, İstanbul surları önünde Türk hükümdarlarının önce barış teklif ettiklerini biliyoruz. Osmanlılar harb açmadan önce daima üç defa barış ve anlaşma teklifinde bulunurlardı.

Aşağıda yeni çağlarda Avrupa cephesindeki mücadelede Türk ordusunu ele alacağız.

Osmanlı Türk ordusunun tarihinde başlıca 4 safha vardır: Osmanlı uc beyliği devrinde ordu, Osmanlı İmparatorluk ordusu, İmparatorluk ordusunun bozulma devri, Türk ordusunun modernleşme devri..

1. Uc Beyliği Ordusu : Bu devirde Türk ordusunun esas kuvvetlerini Hıristiyanlara karşı *Uc* denilen Batı Serhatlerindeki Gaza kuvvetleri teşkil etmekteydi. Bu kuvvetler başlıca Anadolu'dan din yolunda savaşmak ve yerleşecek yeni yurtlar açmak için akıp gelen gönüllülerden, *Alp erenlerden* ve gazi akıncılardan mürekkepti. Bu ilk ordunun piyade ve atlılardan kurulmuş olduğunu çağdaş Bizans kronikleri bildirirler. İmparator Cantacuzenus hâtıralarında (1355 tarihinde) o zaman Türk askerine Bizanslıların boşuna mukavemete çalıştığını, zira Türklerin Tanrı yolunda ölümü bir mutluluk saydıklarını söyler. İşte düşman bile bu akıncıların ve gazilerin iman kudretini kabul etmişti. Aşık Paşa-zade bunu kuvvetle canlandırır :

Gazâ kim ettiler Allahu ekber
Dediler her nefes Allahu ekber.

Uc gazileri düz araziye hızla işgal ederler, köylere ve açık araziye hâkim olurlar, sonra hisarlar etrafında ufak kuleler inşa ederek uzun ablukalar sonucunda onları da düşürürlerdi. Bursa, İznik, İzmit kaleleri böyle alınmış, yalnız Bursa ablukası 10 yıl sürmüştür. Orhan Bey Bursa'yı aldıktan (6 Nisan 1326) sonra Uc beyleri kumandasında gazi akıncıların yetmediğini gördü ve Çiftçi Türk köylülerinden yaya ordusunu kurdu. Bunlar barış zamanı kendilerine vergi muafiyeti ile verilen çiftliklerde ziraatle uğraşırlar, savaş zamanı orduya gelirlerdi. Uc Beyliği devrinde Türk ordusunun belki en büyük tarihi başarası Çanakkale boğazını geçerek Gelibolu yarımadası üzerinde bir köprübaşı kurmasıdır (1352 de Çimpe, 1354 te Gelibolu ve diğer kalelerin zaptı). O zaman denize ve boğaza düşman donanması hâkim olduğundan bu hareket son derece cüretli ve güç bir işti. Bir avuç gâzinin bütün Trakya halkı karşısında bu köprübaşını tutabilmesi bir mucizedir. Bu köprübaşında kalelerde yerleştikten sonra Alp erenlerin saldırışı, önünde durulmaz bir kuvvet hâlinde 7 sene içinde Trakya'yı Türklüğe kazandırdı. Gelip yurt tutan, köyler kuram Türk çiftçilerine bu yerler açıldı. O zaman Türk istilâsı hakikî bir yerleşme ve vatan kurma hareketi ile beraber yürüyor, Trakya süratle Türkleşiyordu. Ahiler, fatihler, yurt açan dervişler ve Anadolu çiftçileri her yerde kendi adlarına köyler kuruyorlardı. Nihayet Murad Şehzadeliğinde 1361 de son bir taarruzla Trakya'nın merkezi Edirne'yi aldı ve Balkanlarda ordunun hareket üssü yapıtı. Bundan sonra Türk ordusunun fütuhâtı 3 koldan ilerlemiştir : Birinci kol güneyde Selânik'e, ikinci kol ortada Sofya'ya, üçüncü kol Doğu'da Aşağı Tuna'ya yöneldi. Bu üç kolda en ileri saflarda yeni gazi merkezleri, uclar kuruldu ve daimî savaşı idame etti. Bu fktuhatın şuurlu ve plânlı harekât ile neticelendiği kaynaklarda açıkça görülmektedir.

Balkanlarda süratli yayılma, Bulgarların ve Sırpaların karşı saldırılarına yol açtı (1364 Sırp sındığı ve 1371 Meriç Muharebeleri). I. Murad akıncı ve yaya kuvvetlerinin yanında daimî bir kuvvete ihtiyaç duydu ve 1363 de Yeniçeri ordusunu kurdu. Yeni asker, yeni ordu demek

olan Yeniçeri ilkin Türk geleneklerine göre yetiştirilmiş harb esirlerinden bin kişilik bir bölük olarak teşkil edildi. Bu kuvvet doğrudan doğruya padişahın emrinde olup o nereye giderse beraber gider ve her an askerî hizmete hazır bulunurdu. Bu muntazam aylıklı ordu, Romalılardan beri Avrupa'da kurulan ilk daimî muvazzaf ordudur. Avrupa'da ilk daimî orduyu ancak 1450 tarihine doğru Fransız Kralı Charles VII. kurmuştur. Yeniçeri ordusu uc beyliği devrinde ehemmiyetli rol oynamakla beraber ordunun esas kısmını yine Evronuz oğulları gibi önderler kumandasında uc kuvvetleri teşkil etmekte idi. Onun yanında bu devirde yayalar, Tımarlı sipahiler Yeniçerilerden çok daha kalabalıktılar. Yeniçeriler ve bir kısım Tımarlı sipahiler hariç, ordunun büyük kısmı Türk aslından idi. O zaman Osmanlılar kendilerinin Kayı Türklerinden indiklerini biliyorlar, bununla övünüyorlardı.

I. Murad devrinde Osmanlı Türkleri Balkanlar'da ve Anadolu'da bütün ordular karşısında üstünlüğünü isbat ederek bu iki bölgedeki devletleri tâbi durumuna indirdiler ve onların orduları Osmanlı Türk ordusunun yardımcı kuvvetleri hâline geldi. Anadolu'daki Türk beyliklerinin bilhassa Ege bölgesindeki gazi beyliklerin askerleri Osmanlı ordusuna dâhil oldu. Diğer taraftan Kapı Kulu ordusunun yani padişahın doğrudan doğruya emrindeki Yeniçeri ve Sipahi kuvvetlerinin artırılarak ehemmiyet kazanması Osmanlı ordusunun bu devirde bir İmparatorluk ordusu hâline geçmesini hazırlamaktaydı. Aynı tarihlerde Osmanlılar Sırbistan yolu ile Batının ateşli silâhlarını da kabul ettiler. 1388-1389'da Osmanlı ordusunun kuzey Bulgaristan'da ve Kosova meydan muharebesinde kazandığı zaferler bu gelişmeyi tamamladı. Bu savaşlar strateji ve taktik bakımından Osmanlı ordusunun üstünlüğünü kesin olarak isbat etti. Gerçekten Balkan milletlerinin ortak ayaklanmasını ve ittifakını önlemek için I. Murad 1388 Sonbaharında Ali Paşa kumandasında bir orduyu Kuzey Bulgaristan'a göndererek burasını süratle işgal ettirdi ve Bulgar kralını tekrar tâbiyet altına sokarak kıpırdıyamaz hâle getirdi. Böylece Bulgaristan'ı harb dışı ettikten sonra Ali Paşa Tavuslu'da I. Murad'ın esas kuvvetleri ile birleşti. Oradan Balkan yarımadasının kalbi mesabesinde olan Kosova ovasına indiler ve orada Sırp-Bosna ordusunu ezdiler (15 Haziran 1389).

Bayezid devrinde Türk ordusu çok gelişti. Kapı Kulu 7 bine çıkarıldı. Tuna ile Anadolu'da Toroslar arasındaki ülkeler doğrudan doğruya Osmanlı idaresi altına girdi. Türk ordusu bu devirde artık bir İmparatorluk Ordusu sayılabılırdi. Niğbolu'da bu ordu, Macaristan, Fransa, Almanya, İngiltere, İskoçya ve başka Avrupa memleketlerinden toplanan büyük bir Haçlı ordusunu yendi ve o zaman Avrupa'nın en tanınmış şövalyelerini esir aldı. Bu zafer sonucunda devrin Avrupa kronikleri *Büyük Türkten korku ve saygı* ile bahsederler, onun ruh yüksekliğini överler. Fransız kronikçisine göre Yıldırım Bayezid memleketlerine dönme müsaadesi verdiği ünlü şövalyelere şöyle hitap etmiştir: «İsterim ki yurdunuza döndüğünüzde canınız istediği zaman

kuvvetlerinizi toplayıp tekrar üzerime gelesiniz, beni savaş meydanında sizi ve milletinizi bekler bulacaksınız... Çünkü ben böyle bir gaye için, yani silâh taşımak ve daima benden ileri bulunamı yenmek için doğmuşumdur.» Aynı günlerde İslâm payitahtları, Kahire, Tebriz ve Bağdad, Haçlılara karşı müslüman dünyasının kalkını gazi Türk Sultanının gönderdiği zırlı esirler sokaklardan geçerken sevinç ve minnetle çalkalamıyordu.

Bu savaşta Türk taktiği ve zırlı şövalyeler karşısında Türk hafif piyadesinin başarısı askerlik tarihinde yeni bir sayfa açmıştır. Bayezid Türk ordularının asırlık taktiğini ustaca uyguladı: Türk ordusunda merkezde ağır piyade yani Yeniçeri, onun önünde hafif piyade yani yayalar, iki karnatta ay biçimi süratli birlikler yani timarlı sipahiler ve akıncılar yer almışlardı. Taktiğin esası kaçır gibi yapıp düşmanı dağıttıktan sonra baskın hâlinde vurmaktı. Bu Türk ordularının asırlardan beri uyguladıkları bir taktiktir. Osmanlı başkumandanı merkezdeki saflara şiddetle saldıran şövalyeleri içeri doğru çekti ve sonra iki taraftan kanatları süratle kapayarak çevrilmiş ümitsiz düşmanı yok etti. Bu savaş aynı zamanda Avrupa'da şövalyeliğin sukutuna yardım etmiş olması bakımından da ehemmiyetlidir. Türk piyadesi düşmanın evvelâ binek atlarını hedef tutmuş, yere yıkılan hareket kabiliyeti az zırlı şövalyelerin kolayca hakkından gelmiştir. Bu savaş yeni çağların eşliğinde piyade askerinin ağır süvariye üstünlüğünü isbat eden çığır açıcı savaşlardan biridir.

Yıldırım o zaman Anadolu ve Rumeli arasında Boğazlarda Türk hâkimiyetini kurmaya çalışan ilk Türk hükümdarıdır. Bu maksatla Gelibolu'yu bir deniz üssü hâline koyduğu gibi İstanbul boğazında Güzelce Hisarı (sonraları Anadolu hisarı) nı yaptırmış, ondan sonra artık İmparatorluğunun tabii merkezi hâline gelen İstanbul'u feth için harekete geçmiştir.

1402 tarihine doğru Çin hududlarından Macaristan'a kadar dünyaya iki ordu hâkimdi. Biri Gaziler Sultanı Yıldırım Bayezid'in Türk ordusu, öteki Cihan Fâtihî Timur'un Asya'ya hâkim Türk ordusu. Bu iki Türk ordusu Ankara civarında Çubuk ovasında dünya tarihinin büyük savaşlarından birini verdiler (20 Temmuz 1402).

Timur adha önce Yozgat dağlarında harbi kabul etmemek ve Bayezid'i kendisini takibe mecbur etmekle ilk stratejik başarıyı kazanmış bulunuyordu. Bayezid'e gelince onun İmparatorluk Ordusu henüz tam bir birlik hâlinde kaynaşmamıştı. Ve neticede Timur'un üstün sayıdaki ordusu önünde dağıldı. Bu felâkette sonra Osmanlı ülkesi parçalandı ve Osmanlı ordusu yeniden tam bir İmparatorluk ordusu hâline gelebilmek için yarım asırlık bir tecrübe ve olgunlaşma devresi geçirmek zorunda kaldı.

İkinci Murad devrinde Kapu Kulu 5 bin kadardı. Devletin esas kuvvetlerini yine Timarlı sipahiler, yayalar, akıncılar, Hristiyan yardımcı kuvvetler ve gerektiği zaman toplanan Türk delikanlılarından mürekkep azep ordusu teşkil ediyordu. Fakat bu devirde ateşli silâhlar bakımından Osmanlı

ordusu Avrupa'nın en ileri ordusu hâline geldi. II. Murad 1422 İstanbul kuşatması sırasında oldukça mühim topçu birliklerine sahipti. 1444 Varna muharebesinden sonra tüfek ve Tabur cengi denilen Macar taktiği Osmanlı ordusu tarafından kabul edildi. Buna göre zincirlerle birbirine bağlı arabalar arkasına tüfekli piyade yerleştiriliyor, böylece ateş kudreti yüksek hareket hâlinde âdetâ bir istihkâm meydana getiriliyordu. Bu kuruluş ilerde Mısır Memlûklerine karşı, Mercî Dabık ve Ridaniye'de, Şah İsmail'e karşı Çaldıran'da Yavuz Selim'in süratli ve ezici zaferlerini sağlayacaktır. Kesif top ve tüfek ateşi karşısında süvari kuvvetine dayanan gelenekçi Mısır ve İran orduları fazla mükavemet gösteremiyerek darmadağın olacaklardır.

Osmanlı ordusunun bu modernliği başlıca iki âmil ile açıklanabilir. Evvelâ Haçlı Avrupa'nın aralıksız tehdid ve baskıları altında Osmanlılar ordularını daima düşmana üstün bir seviyede tutmak mecburiyetini duymakta idiler. Onun için düşmanın en iyi silâhlarını kabul etmekte tereddüd göstermediler. Aksi halde gerilemek ve yok olmak mukadderdi. Hıristiyan Avrupa Papanın aralıksız kışkırtmaları ile bu yok etme savaşına atılmağa hazırды. Yalnız Osmanlı askerî üstünlüğüdür ki onların cesaretini kırmakta idi. İkinci âmil II. Murad devrinde Osmanlı ülkesinde her bakımdan görülen gelişme, özellikle büyük iktisadî gelişmedir. Bursa o zaman bir dünya ticaret pazarı hâline gelmiş bulunuyordu. 1432 de Osmanlı topraklarını ziyaret eden Broquiere diyor ki, Osmanlı Sultanı ziyadesi ile barış severdir, istese bütün Avrupa'yı feth edecek askere ve malî kaynaklara sahiptir.

Genç Fatih Sultan Mehmed tahta çıktığı zaman (1451) o babası gibi barışsever olmaktan ziyade bir fatih ruhu taşıyordu. Devletin askerî kuvveti de artık Ebedî Şehrin surlarını çigniyerek onu tabii sahibine kavuşturacak dereceye varmıştı. En ciddi rakib Macarlar 1444'de ve 1448'de çok çetin iki meydan muharebesinde yenilmiş ve geri atılmıştı.

2. İstanbul'u alan ve İmparatorluğu kesin olarak kuran Fatih olduğu gibi imparatorluk ordusuna kesin şeklini veren de o'dur. Fatih'in ilk işi Kapu Kulu ordusunu tensik etmek oldu. Tahta çıktıktan 1 yıl sonra Yeniçeri ordusunda disiplini kuvvetlendirmek üzere sert tedbirler aldı. Sekban bölükleri adı ile Yeniçeri ocağına yeni birlikler ilâve etti. Onun zamanında yeniçeri ordusu evvelâ 8 bin sonra 12 bine kadar çıkacak ve devletin en mühim kuvveti hâline gelecektir. Diğer taraftan Gustav Adolf ve Napolyon'dan önce modern çağ ordularında topun hayatî önemini ortaya koyan ilk komutan Fatih'dir. İstanbul Fatih'i o zamana kadar görülmemiş büyüklükte toplar döktürerek hiç bir kalenin artık bu yeni silâh karşısında dayanamayacağını isbat etti. Böylece kale ve şatolara dayanan feodal devrin sonunu müjdeliyerek yeni zamanların doğuşunda önemli bir adım atmış oldu. Devrin en büyük topçu birliği o zaman Türk ordusunda idi. Fatih Beyoğlu surlarında yerleştirdiği havan topları ile Galata üzerinden Haliç'teki düşman donanmasına aşırma ateş açtırarak bu silâhı değerlendirdi. İstanbul Boğazı'nda

Rumeli Hisarına, Çanakkale Boğazında yaptırdığı Kilidülbahır ve Kale-i Sultaniye'ye yerleştirdiği toplar sayesinde Boğazları Türk mutlak hâkimiyeti altına soktu. Bu açık fikirli Türk hükümdarı askerliği bir ilim gibi telâkki etmiştir. Seferlerini bugünkü genel kurmaylar gibi önceden dikkatle inceler ve plânlardı. Yollar ve geçitler hakkında raporlar ister, ikmal ve erzak işlerini emirler göndererek ordunun hareketinden önce dikkatle düzene kor, kuşatılacak kalelerin plânları veya maketleri üzerinde incelemeler yapardı. Bunun içindir ki İtalyan Valturio askerlik ilmi üzerinde yazdığı De re Militaria adlı kitabını ona ithaf etmiştir. Fatih savaş meydanında hayatını hiçe sayan bir kahramandı. 1456 Belgrad kuşatmasında geriliyen orduyu durdurmak için ileriye atılmış ve alınından yara almıştı. Fatih bütün seferlerinde Tanrısal bir görevi yerine getirdiğine inanırdı.

İmparatorluk ordusu tam mânası ile Fatih devrinde kurulmuş, Kanunî Süleyman zamanında dünyanın en kudretli ordusu seviyesine erişmiştir. Kanunî devrinde Türk askeri Hindistan'da, Azak'ta, Nice'de, Viyana önünde ve Bağdad'da aynı zamanda savaşmakta idi. Dünya siyasetinin hiç bir önemli problemi yok idi ki ona baş vurulmasın. Bu devirde Türk ordusu ve donanması hiçbir devletin hayalinden geçiremeyeceği teşebbüslere girişmiştir. Hindistan denizlerini kontrol altına almağa çalışan Portekizlilere karşı Hindistan'dan Sumatra'dan Müslüman ve Hindu hükümdarlar Kanunî'ye elçilerini göndererek yardım dilemekte idiler. Kanunî Sumatra'ya bir topçu birliği gönderdiği gibi Hindistan'a da Hadım Süleyman Paşa kumandasında kuvvetli bir ordu ve donanma gönderdi. Bu teşebbüsler büyük teknik hazırlıkların ve malî kudretin eseridir. 1538 de Hindistan'da Diu muhasarasında kullanılıp geri getirilemeyen muazzam Türk toplarından biri bugün Londra'da Tower of London'ın önünde bu tekniğin bir şahasesi olarak yatmaktadır. (İngilizler bu topu Hindistan'da hâkim olduktan sonra Londra'ya götürmüşlerdir). 1569'da Don ırmağından Kuzeye doğru çıkan bir Türk donanma ve ordusu, Don-Volga nehirleri arasında bir kanal açmağa ve gemileri Karadeniz'den Hazar denizine geçirmeğe teşebbüs etmiştir. (Böyle bir kanallı Sovyetler bundan ancak bir kaç yıl önce gerçekleştirebilmişlerdir.) Askerî stratejide bu büyük teşebbüsler istenen sonuçları vermedi ise de Osmanlıların bu devirde nasıl cihanşümûl bir strateji anlayışına yükseldiklerini ve dünya hâkimiyeti için hiç bir engel önünde gerilemediklerini ortaya kor.

1528 tarihli resmî bir malî rapora göre Osmanlı ordusunda o tarihte 34 bin tımarlı sipahi, 27 bin Kapu kulu (Yeniçeri, sipahi ve diğer saray hademeleri) vardı. Tımarlılar Cebeluleri ile birlikte 85-90 bin kadar oluyordu. Şu halde muvazzaf ordu o zaman 115-120 bin kadardı. Ayrıca 7 bin kadar Anadolu piyade ve müsellemi ve 12 bin kadar Rumeli müselleme ve yürüğü vardı. Bu sonuncu gruplar menşe itibarı ile tamamiyle Türk askerleri idi. Buna ayrıca Canbaz ve Azeb askerini ilâve etmelidir. Voynuk, Marta-

los gibi yardımcı Hıristiyan askerleri de mevcuttu. Her halde bunlarla 1528 de ordunun bütün mevcudu 150 bin civarındadır. 16. asır başında Avrupa'nın en kuvvetli ordusu Fransız ordusunun mevcudu 50 bini geçmiyordu. 1610 tarihine doğru başka bir listeye göre askerin miktarı şudur :

A. Kapu kulu askeri :

Yeniçeriler (Piyade)	37 627
Acemi oğlanları ve bostancılar	9 406
Cebeciler (Silâhlara bakanlar)	5 730
Topçular	1 552
Top arabacıları	684

Kapu kulu süvarisi :

Altı bölük halkı	20 869
Sefere padişahla beraber giden saray halkı	12 971
Kapu kulu mevcudu yekûnu	88 839

B. Eyalet askeri :

Eyalet askeri iki sınıfa ayrılır. 1. Timar tasarruf edenler ki bunlar askerlikten başka birşeyle uğraşmazlar, 2. Toprak tasarruf edip işliyenler ki bunlar 60-200 dönümlük bir araziyi işlerler, vergiden muaf olup seferlerde her 30 kişilik ocaktan 5 kişi sefere gider. Yörükler, piyade ve müsellemler, canbazlar aynı şekilde teşkilâtlandırılmıştır.

Timar ve Zeamet tasarruf eden sipahiler cebeluleri ile	115 000
Rumelide Yörükler	38 820
Bundan sefere giden	6 470
Rumelide Müsellemler	30 570
Bundan sefere gidenler	5 095
Anadolu eyaletinde piyade ve müsellemler	26 500
Bundan sefere gidenler	6 900

Şu halde 1610 tarihine doğru devletin muvazzaf kapu kulu ile beraber eyalet askeri 200 bin civarında idi. Bundan başka fevkalâde zamanlarda nefiri âm ilân edilir ve halktan asker toplanırdı. Timarlılar, timarlarındaki miktara göre kendilerine tahsis edilen yerlerde muayyen vergileri toplarlardı. Kapu kulu ise doğrudan doğruya hizane-i âmire denilen devlet hazinesinden üç ayda bir maaş alırlardı. Osmanlı ordusunun ganimetle beslendiği iddiası Türk devletinin ordusunu küçültmek için düşmanın yaydığı bir yalandan ibarettir. Acı olan şudur ki bugün biz mekteplerimizde okutulan tarih kitaplarında çocuklarımıza bu yalanı aktarmakta ve telkin etmekteyiz. Osmanlı bütçesinde ganayimden gelen gelir memleketin muntazam gelir kaynaklarından elde edilen meblâğ yanında ufacık bir parça teşkil eder.

Görüldüğü üzere Osmanlı ordusunun büyük bir kısmını uzun zaman ti-

marlı sipahiler teşkil etmiştir. Bununla beraber 17. asır başlarında kapu kulu ona yakın bir miktara yükselmiştir. Kapu kulunun maaşı devletin merkez hazinesinden ödendiği için bu artış hazineye büyük külfetler yüklemiş, malî bir buhrana yol açmıştır. 1562 de kapu kulu mevacıbı yani maaşları 172 milyon akça iken 1610 da bu masraf 380 milyon akçaya yükselmiştir. 16. asırda kapu kulunun mütemadiyen artırılması bir takım askerî zaruretlerden doğuyordu. Orta Avrupa harb meydanlarında ateşli silâhlar kullanan ağır Alman piyadesi karşısında Kanunî Süleyman da tüfekli Yeniçeri miktarını arttırmak zorunda kalmış ve bu ihtiyaç sonraları daha da artmıştır. Ok, yay, kılıç, mızrak, gürz gibi silâhlarla harb eden süvari timarlılar bu devirde artık meydan muharebelerinde iş göremiyordu. İşte bu durum 16. asır sonlarından itibaren timar sisteminin ihmal edilmesine sebep olmuştur. Fakat kapu kulunun arttırılmasından meydana çıkan buhran diğer iktisadî ve içtimaiî âmillerin de katılmasıyla devleti temelinden sarstı. Ulufe için kapu kulu bütün İmparatorluğa el uzatır ve devleti tahakkümü altına alırken ona karşı bir muvazene unsuru olan eyalet askeri de dağıldı ve memleket anarşi içine düştü. Köprülülerin kapu kulunu azaltmak ve disiplini geri getirmek suretiyle yaptıkları ıslahat durumu bir derece düzeltmiş ise de 1683 Viyana bozgunundan sonra Avrupa'da mukaddes iktifaka karşı 16 yıl süren yıpratıcı harbler İmparatorluk ordusunu yeniden anarşi içine atmıştır. O tarihten ordunun batılılaşmasına kadar geçen devrin tarihini başka bir yazımızda ele alacağız. Bu yazıya son vermeden şu noktayı belirtmek isteriz ki Türk milleti millet-ordu vasfını tarihinin başlangıcından bugüne kadar muhafaza etmiştir. Osmanlı devrinde İmparatorluk kaynakları askerî hedeflere göre düzenlenmişti. Türk'e Orta Asya'daki hayatı, dünyanın dört köşesine yayılmak ve bunun için de bir ordu gibi teşkilatlanıp savaşmak mecburiyetini yüklemiştir. Hâkim ve efendi olarak yaşamağa alışmış olan Türkler İslâm âlemine girince onun da başına geçmiş, Haçlı Avrupa'sına karşı 11. asırda başlayan mücadele 20. asra kadar onu daima bir mücahit ve gazi olarak savaş meydanlarında tutmuştur.

Türk ordusu 19. asırda modernleşme devrinde ve bilhassa II. meşrutiyetten sonra millî bir ordu haline gelmeye başlamıştır. Hangi imparatorluğun çocukları çöken bir devletin harabeleri altından Türk gibi Çanakkale ve Dumlupınar mucizeleri ile çıkabilmiştir. Sayısına göre Türk dünyada misilsiz derecede büyük bir rol oynuyor, dünya tarihinin daima ön safında yürüyorsa, bu onun en sarsılmaz millî vasfından, asker karakterinden, askerliğe ait büyük faziletlerinden, hak ve hürriyeti için topyekûn savaşma kudretinden doğmaktadır. Türke bu karakteri binlerce yıllık tarihi kazandırmıştır.